

Kijk daar! De eikelmuis

De eikelmuis of 'fruitratje' is met zijn schattig snoetje, zwart zorromasker en lange, pluizige staart zonder twijfel een van de meest herkenbare en aabare knaagdieren uit de Vlaamse en Nederlandse natuur. Maar herkenbaar en aaibaar zijn zeker niet synoniem met waarneembaar. Toch is een zichtwaarneming mogelijk, als je maar weet waar je moet zoeken. Een ding staat vast: een ontmoeting met een eikelmuis is een onvergetelijk moment.

Kristof Goemaere

Als leefgebied verkiest de eikelmuis vooral loofbossen, bosranden, hoogstamboomgaarden en brede houtkanten. De voorliefde voor fruit en de lange winterslaap die de eikelmuis op beschutte plaatsen doorbrengt, brachten hem echter al gauw in de woonomgeving van de mens. Zolders en tuinhuisjes bieden een ideale slaapplek, en vaak kan deze slaapmuis net vóór het begin van de winterslaap er zijn buikje nog vol eten met fruit en noten. Net voor de winter is het een goede periode om de soort te zien, maar eenvoudig is het niet. Een directe observatie kan enkel mits veel geluk of wanneer je vol-

doende voorkennis hebt over de aanwezigheid van de soort in een bepaald gebied. Je begint dus best bij een zekere mate van vooronderzoek: sporen vaststellen of via beeldmateriaal (cameravallen) of andere kanalen informatie verzamelen over het voorkomen van de soort. Zonder aanknopingspunt kan je heel lang zoeken of heel lang wachten.

Sporenonderzoek en nestkasten

De eikelmuis is vaak actief in boomkruinen en struiken, maar soms ook op de grond. Deze slaapmuis kan zowat alles beklimmen en je mag dan ook zoeken naar sporen in ve-

Zoogdieren observeren als basis voor natuurbescherming

Zoogdieren kunnen observeren in de vrije natuur. Het is voor veel natuurbeschermers de basis van hun liefde voor natuur en de basis van hun inzet voor de bescherming van die natuur. Maar in onze huidige maatschappij brengen we nog maar een fractie van onze tijd buiten door, waardoor weinigen nog weten hoe je de kans op het ontmoeten van zoogdieren vergroot. Zoogdieren observeren, hoe begin je eraan? In deze reeks geven we tips waar, wanneer en hoe je onze inheemse zoogdieren kunt observeren.

Tegelijkertijd is er in onze overbevolkte regio een enorme druk op de resterende natuur door onder meer habitatverlies, habitatdegradatie en een steeds groeiende recreatiedruk. Veel soorten hebben het moeilijk om te overleven. Het is daarom belangrijk om een goed evenwicht te vinden tussen genieten van natuur en het vermijden van verstoring. De maatstaf voor een geslaagde zoogdierenobservatie is dan ook dat de dieren je in het geheel niet hebben opgemerkt. Geef je waarnemingen door op telmee.nl, waarneming.nl of waarnemingen.be. Zo dragen je observaties bij aan de studie en bescherming van de soort.

Zo'n karakteristieke verschijning als de eikelmuis treft men in de natuur van de lage landen zelden aan. Foto Dick Klees / Studio Wolverine

Nestkasten zijn handige hulpmiddelen om de aanwezigheid van eikelmuisen vast te stellen. Foto Amber de Jongh

Een slapende eikelmuis krijg je niet zomaar wakker, toch moet je de verstoring tot een noodzakelijk minimum beperken. Foto Johan Staelens

getatie of in/op allerhande constructies zoals zolders, verlaten gebouwen, en tuinhuisen. Je kan ook sporen vinden door sporenbuizen te plaatsen in bomen. Een pvc-buis of eentje uit recuperatiemateriaal zoals een gebruikt tetrapak is ideaal. In combinatie met een papiertje en wat natuurlijke inkt (grafiet) kan je hun sporen vaststellen. Daarnaast is onderzoek met nestkasten al jaren dé methode bij uitstek om de aanwezigheid van eikelmuisen vast te stellen (en in dit geval ook om ze te zien te krijgen). Speciale nestkasten worden geplaatst in gebieden waar de soort mogelijk voorkomt of waar je het voorkomen wilt vaststellen. Het vergt wat tijd vooraleer eikelmuisen de kasten in gebruik nemen, dus je hebt wat geduld nodig. Latrines met de kenmerkende, relatief grote muizenkeutels en/of een nestkast gevuld met mos wijzen op de aanwezigheid van eikelmuis. In de winter heb je bij een gebruikte nestkast kans op een slapende eikelmuis; tijdens de najaarscontrole kun je nog actieve volwassen dieren of jongere eikelmuisen aantreffen. Let wel, eikelmuisen zijn verstoringgevoelig nabij hun nestlocatie. Een nestkast mag je dus ook niet zomaar openen, enkel voor gerichte controles. Eikelmuisen zijn beschermde dieren en verstoring moet te allen tijde vermeden worden.

Cameravallen Het inzetten van cameravallen is een goede methode om tal van zoogdieren te inventariseren of waar te nemen. Voor de eikelmuis moeten we het wel wat anders aanpakken. Een klassieke opstelling met een cameraval aan een boom gebonden en hopen dat er iets passeert zal hier niet lukken. De eikelmuis is heel zeldzaam geworden in onze regio's, dus zonder

aanknopingspunt is het zoeken naar een speld in een hooiberg. Het gebruiken van een aantal lokmethodes biedt een hogere kans op slagen. Voedsel aanbieden is daarbij de sleutel tot succes en voornamelijk in het vroege najaar kan je hiermee scoren bij de eikelmuisen. Augustus tot oktober is dan een ideale periode. Met appels, noten, en vooral pruimen krijg je hen voor de lens. Het gebruik van een mandje of andere manier waarbij een cameraval én voedsel op hoogte gemonteerd worden, helpt voor een deel om woelmuisen of echte muizen en ratten van de cameraval weg te houden. Hoe moeilijker bereikbaar, hoe beter: eikelmuisen geraken er wel. Ook schuurtjes, tuinhuisen, of zolders zijn opties om een cameraval te plaatsen met voedsel erbij.

In levenden lijve Als laatste komen we dan bij directe observatie uit. Heel soms is dat mogelijk, want op een aantal locaties zijn deze cultuurvolgertjes vaste klanten geworden op voedertafels of worden ze gezien wanneer ze in de nabijheid van hun nestplaats foerageren in tuinen. Niet uitzonderlijk bereiken ons ook waarnemingen van eikelmuisen die muurtjes of elektriciteitskabels gebruiken om zich te verplaatsen doorheen een gebied. Een avondje in de tuin zitten kan zomaar een ontmoeting met een eikelmuis opleveren. Het kan, maar vereist natuurlijk de aanwezigheid van een gekende en vaste populatie vooraleer je tijd spendeert aan het wachten. Als deze informatie voorhanden is, kun je het er zeker op wagen, eventueel met een zaklamp om ze na zonsondergang te zien. Een gouden methode voor directe zichtwaarneming is er dus helaas niet.

Als je een eikelmuis kunt waarnemen, mag je jezelf gelukkig prijzen. Mede zijn zeldzaamheid heeft ervoor gezorgd dat de soort ook minder gemakkelijk te zien te krijgen is. Niettemin is zoogdierenonderzoek altijd wat doorzetten en de eikelmuis heeft het nodig: onbekend is onbemind en vaak ook onbeschermd. Alle informatie over het voorkomen van de soort blijft zeker welkom. Veel succes én zorg er zeker voor dat je je waarnemingen steeds registreert via www.waarnemingen.be of www.waarneming.nl.

Kristof Goemaere is bestuurslid van de Vlaamse Zoogdierenwerkgroep.

Eikelmuisen zijn goede klimmers en hun nestkasten worden dan ook opgehangen in bomen. Foto Kristof Goemaere